

Családi kapcsolatok az Ausztriai Ház diplomáciájában*

A háromkötetes tanulmánygyűjtemény olyan, többségében spanyol, olasz és közép-európai történészek munkáit tartalmazza, akik írásaikban a Habsburg-dinasztia tagjainak 16–17. századi diplomáciai tevékenységét, családi kapcsolatait, valamint a kultúrára és a művészetekre gyakorolt hatásukat vizsgálják újfajta szemszögből.

A tanulmánykötet ajánlása kiemeli, hogy a 16–17. század folyamán a Habsburg-ház volt az a dinasztia, amely körül Európa története forgott. Mint tudjuk, ebben az időszakban a dinasztia két ágra szakadt, a spanyol és az osztrák ágra. Bár a két ág érdekei sokszor eltértek egymástól, a családi kapcsolat alapján mégis sikerült sajátos együttműködést megvalósítani a nyugati és a keleti államkomplexum vezetése között. Újfajta aszimmetria is jellemezte ezt a viszonyt; a vezető szerepet elérő, befolyásosabb ág felülbírálhatta a másik érdekeit és céljait. A dinasztia tagjai döntő többségükben elkötelezték magukat a katolikus egyház mellett, politikájuk alakításakor rendkívüli módon figyeltek Róma szavára. A két ág közötti érintkezés elsősorban a korszak diplomáciai csatornáin és az összetett dinasztikus családi kapcsolatokon keresztül bonyolódott. A vesztfáliai béke (1648) után a bécsi és a madridi udvar hagyományosan jó együttműködése azonban a válság jeleit mutatta, a súlypont az osztrák oldal felé billent el. II. Károly örökös nélküli halálával pedig véget ért a Habsburgok két évszázados uralma Spanyolországban.

A kiadvány tanulmányainak szerzői újfajta megközelítésből indultak ki. Az írók a kora újkor folyamán az egyház által elfogadott, arisztotelészi és Szent Tamás-i alapokon nyugvó államelméletnek az úgynevezett „udvari rendszerben” való gyakorlati megjelenését vizsgálják. Figyelmet szentelnek a dinasztikus rokoni kapcsolatoknak és a hatalmi viszonyok alakulásának, amelyekre a nemzetközi politika egész rendszere épült. Az elgondolás újdonsága abban rejlik – emelik ki bevezetőjükben a kötetek szerkesztői, José Martínez Millán és Rubén González Cuerva –, hogy a hobbesi és marxista individualista történelem-szemlélettől merőben eltérő módon a Habsburg-házat a maga egészében, kapcsolatrendszerében mint családot, dinasztíát helyezi a vizsgálódás középpontjába ahelyett, hogy az általa kormányzott területek eseménytörténetére helyezné a hangsúlyt. A Habsburg-ház tagjai egyidejűleg uralkodtak a Szent Római Birodalomban és a spanyol monarchia területein, politikájuk a kora újkori katolicizmus vélt vagy valós érdekeit kívánta szolgálni, ezért szoros kapcsolat, időnként kölcsönös egymásrataltság fűzte a dinasztíát a katolikus egyházhoz. Az Ausztriai Ház és a Szentszék jelentették a pilléreit annak a szerkezetnek, amely keretei között a nemzetközi politikát és diplomáciát irányító családi, hatalmi és felekezeti csoportok szerveződtek, és amelyet komplex módon áthatott a katolikus megújulás és az ellenreformáció szellemisége. A korábbi tanulmányokhoz képest ez forradalmian új meg-

* La Dinastía de los Austri. Las relaciones entre la Monarquía Católica y el Imperi. I–III. vols. (Az Ausztriai Ház. A spanyol monarchia és a Szent Római Birodalom kapcsolatai. 1–3. köt.) Coords. José Martínez Millán, Rubén González Cuerva. Ediciones Polifemo, Madrid, 2011. (Colección La Corte en Europa Temas) 2139 p.

közelítés, mivel arra a vallási, ideológiai és gazdasági közegre fektet különös hangsúlyt, amelyben az Ausztriai Ház spanyol ágának tagjai azokat a döntéseiket hozták, amelyek végül a spanyol monarchia válságához is vezettek.

Az első kötet a Habsburg-dinasztia és a Szentszék 17. századi kapcsolataival foglalkozik, spanyol, angol, német, olasz és francia nyelven íródott tanulmányokat foglal magában, valamint a Madrid–Bécs–Róma-tengely diplomáciai viszonyait és hatalmi csoportosulásait bemutató írásokat. Ez utóbbi témához kapcsolódnak a következő kötet tanulmányai is. A második kötet külpolitika- és diplomáciatörténeti írásokat tartalmaz az 1700-as évekig bezárólag. A harmadik kötet a történelem vallásos és kulturális színtereire helyezi a hangsúlyt: a katolikus megújulás és az ellenreformáció művészetére.

A közép-európai történelem szempontjából különösen érdekes Josef Forbelský spanyol nyelvű tanulmánya (I. kötet), amely Csehország és a spanyol monarchia, valamint a Szent Római Birodalom 17. századi kapcsolatairól ad nagy ívű áttekintést. A szerző kiemeli, hogy a Habsburg Monarchiához tartozó Cseh Királyság tartományainak belső élete V. Károly és II. Fülöp uralkodása idején meglehetősen nyugtalan, felekezeti és etnikai feszültségektől terhes volt, gondoljunk a korban erőteljesen megjelenő cseh reformációs és rendi mozgalmakra.

Jóllehet a Habsburg-uralkodók korában önálló, állami szintű magyar külpolitikáról nem beszélhetünk, a Magyar Királyság kora újkori történelme igenis sokrétű módon fonódott össze Nyugat-Európa történelmével, és a hazai egyházi és politikai elit külföldi kapcsolatrendszerének vizsgálata közelebb vihet hazánk történelmének európai beágyazottságának jobb megismeréséhez. Ebben a megközelítésben különösen figyelemre méltóak a kötet magyar szerzőinek tanulmányai, melyek révén – örömteli módon – a magyar történettudomány kapcsolódó eredményei is megjelennek a rangos nemzetközi konferencia kiadványában. Tusor Péter VIII. Orbán pápa Sancta Synodus Tridentina bullájának elemzésén keresztül a Szentszék európai politikájának egyik rendkívül fontos szakaszát (1632–1634) mutatja be, részletesen megvilágítva a Habsburg-területek bíborosainak szerepét, különösen az európai diplomácia színpadára lépő Pázmány Péterét. Martí Tibor tanulmányában Pázmány 1632. évi római követségének előzményeit ismerteti. Monostori Tiborral együtt végzett kiterjedt levéltári kutatások alapján egy teljesen új, ám logikus nézőpont érvényesítésével tárgyalja Pázmány Rómába vezető útjának diplomáciai hátterét: a spanyol Habsburgok európai politikájának kontextusában mutat rá arra, hogy a magyar bíboros-érsék 1632. évi római útja meghatározó módon kapcsolódott a korabeli spanyol diplomáciai-politikai célokhoz, melyek fényében átértékelődik Pázmány római útjának történeti megítélése. Nem kevésbé jelentős Monostori Tibor közleménye sem (II. kötet), mely a neves 17. századi spanyol író, politikai gondolkodó és diplomata, Saavedra Fajardo életművének ismeretéhez járul hozzá nem akármilyen módon: a legjobb spanyol filológusok és történészek generációi által kutatott kéziratok Fajardo-szöveggörpöszét bővítette három eddig ismeretlen forrással, melyet a brüsszeli Királyi Levéltárban végzett kutatásai során tárt fel. Saavedra Fajardo három beszédének történelmi hátterét az 1630–1640-es évek háborús, politikai és diplomáciai eseményei szolgáltatták: az Ausztriai Ház két ága közötti kapcsolatrendszeréről szólnak.

Magyar vonatkozása van a második kötet egyik spanyol tanulmányának; szerzője Félix Labrador Arroyo. Írása III. Ferdinánd felesége, IV. Fülöp spanyol király testvére, Mária Anna magyar királyné udvartartását és kíséretét mutatja be 1629 és 1631 között.

A kiadvány harmadik kötetében különösen nagy szerepet kap a historiográfiában a katolikus megújulás és az ellenreformáció fogalom párral megragadható jelenség, amely a korszak szellemiségét és művészetét a politikai Európa jelentős részén áthatotta. Érdekes

SZEMLE

technikai témát érint Alejandro López Álvarez: az újszerű kocsik és hintók használatát a spanyol és a birodalmi udvarban, amelyek a korábban alkalmazott gyaloghintókat szorították ki a magas rangú személyek közlekedésében.

Jesús Gómez tanulmánya a harmadik kötetből művészeti témájú: Lope de Vega *Magyarország koronája* (*La corona de Hungría*) című darabjával, annak valós és fiktív elemeivel foglalkozik, és rávilágít arra, hogy noha a darab személyiségei és eseményei kitaláltak, valójában a szerző korának spanyol valóságát, valamint a Habsburg-dinasztia két részre szakíttóságát tükrözi egy, a honfitársai számára távoli és kevésbé ismert országba helyezve.

A kiadvány hetven tanulmányt tartalmaz, az adott korhoz kapcsolódó változatos, részletes, a legfrissebb és legújabb szemléletű kutatások eredményeivel.

Bán Mónika Edina